

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 424 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri.....	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Ismlarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitnes-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati.....	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar.....	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv.....	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari.....	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalariga umumiy fizika kursini o'qitishda virtual laboratoriyalarning ahamiyati.....	286
<i>Abdurakibov Akmal Abdugaparovich</i>	
Ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining gapirish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishda yangi – "instruksional texnologiya" va sun'iy intellektga tayanib o'qitish metodologiyasi.....	290
<i>Abrorxo'ja Muminxo'jayev Muksumxodjayevich</i>	
Jaloliddin Rumiy fikrlarining hozirgi yoshlarga ta'siri	296
<i>Allayarov Doniyor Islom o'g'li</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.....	298
<i>Aygul Aralbayevna Urazimbetova</i>	
Sud psixologik ekspertizasida travmatik tajriba (PTSD) fonida emotsional reaksiya va ko'rsatma sifati o'rtasidagi bog'liqlik.....	301
<i>Dehqonboyev Shohjahon Oybek o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'limda 4 "K" kompetensiyalarini rivojlantirishdagi muhim dolzarbliklar	307
<i>Idiyeva Gulchehra Izomovna</i>	

Bikaryer oilalarda gender rollar integratsiyasi jarayonidagi psixologik omillar.....	311
<i>Ishboboyeva Gulbarchin Rustam qizi</i>	
Talabalar mustaqil ta'limini tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarida foydalanish muammolari va yechimlari.....	315
<i>Karshiyeva Dilnoza Utkirjonovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning metakognitiv ko'nikmalarini shakllantirishda reflektiv yondashuv.....	319
<i>Laylo Baxtiyor qizi Axmedova</i>	
1939-1945-yillarda O'zbekiston hududida qishloq xo'jaligidagi paxtachilik va oziq-ovqat muammolari.....	323
<i>Mutallibjonov Boburmirzo Muzaffarovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining tajriba oxiri jismoniy tayyorgarligi darajasi dinamikasi.....	328
<i>Samadov Sardor Sodiqovich</i>	
O'zbekiston umumta'lim maktablarida mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) yondashuvining pedagogik va amaliy imkoniyatlari.....	335
<i>Tursunaliyeva Muattar Alisher qizi</i>	
O'rta maktab 11-sinf o'quvchilarining lug'at boyligini oshirishda turli metodlarning o'rni.....	340
<i>Xamzayeva Ruxshona Abdusamadovna</i>	
Umumta'lim maktablardagi ingliz tili o'quv darsliklari tahlili.....	344
<i>Xiloldinova Zulayho</i>	
Ingliz klassik adabiyoti orqali talabalar ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari.....	348
<i>Ziyotov Farruh Saodilla o'g'li</i>	
XVI asr oxiri va XVII asr boshlarida ingliz dramasi janr va uslub xususiyatlari.....	352
<i>Sherqulova Zuloyho Dilshod qizi</i>	
Биохимическая роль витаминов как кофакторов в метаболических процессах организма.....	356
<i>М. У. Джалилов</i>	
ESL/EFL (ingliz tili ikkinchi/chet til sifatida) kontekslarida lug'at boyligini rivojlantirishda loyiha asosidagi ta'lim (PBL – Project-Based Learning): tajribalar, natijalar va O'zbekiston sharoiti uchun tavsiyalar.....	359
<i>Masharibova Sayyora Ahmedovna</i>	
Maktabga tayyorlov yoshidagi bolalarda kognitiv tezkorlikni rivojlantirishda multisensor yondashuvning samaradorligi.....	364
<i>Musratova Zilola</i>	
Yangi O'zbekiston sharoitida talabalarning tarixiy dunyoqarashini rivojlantirishda tarixiy ongning ahamiyati.....	367
<i>Shadibekova Dildora Fazildjanovna</i>	
O'zbekiston maktablarida ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: yuqori sinflarda eksperimental tadqiqot dizayni.....	371
<i>Ahmadjonova Diyora Dilshod qizi</i>	
Texnika oliy ta'lim muassasalarida umumiy kimyo kursini integrativ takomillashtirishning ilmiy metodik asoslari.....	376
<i>A. A. Xaydarov</i>	
Sport faoliyatida pedagogning o'rni.....	380
<i>Isoqov Nuriddin Halim o'g'li</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi yengil dizartriya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalarning lug'at boyligini tekshirish.....	384
<i>Mamatova Aziza Bo'riboevna, Xayrulloeva Marjona Tuychi qizi</i>	
Sharqiy mintaqalarda ajrimdan keyingi erkaklarning psixologik holati: an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasida.....	387
<i>Nazokat Xudoyqulova</i>	
Modellashtirish jarayonida "Geogebra" matematik dasturining imkoniyatlari.....	393
<i>O. Halimov, M. Jo'raqulova</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik psixologik asoslari.....	398
<i>Ozoda Tolipova, Jumaboyeva Zarnigor</i>	
Shaxsda psixologik barqarorlikni rivojlantirish omillari.....	403
<i>Ozoda Tolipova</i>	
Oilaviy qo'llab-quvvatlovsiz sportchilarda yolg'izlik hissi va depressiv belgilarning paydo bo'lishi.....	407
<i>Qaimova Gulmira Uchqun qizi</i>	

Duduqlanuvchi bolalar bilan olib boriladigan logopedik ishlarda oilaning o'rni	410
Raxmatova Elmira Shavkat qizi	
Ajrashgan oilalarda voyaga yetmagan bolalarning psixologik moslashuv darajasi	413
Ro'ziyeva Zilola Fayzulla qizi	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bolalar bilan operatsiyadan oldingi davrda olib boriladigan logopedik ishlar	417
Shokirova Shaxnoza Dilmurodovna, Nig'matova Movluda Asatulla qizi	
Ertal turmush qurish muammosining ijtimoiy psixologik asoslari.....	421
Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi	

RINOLALIYA NUTQ NUQSONIGA EGA BOLALAR BILAN OPERATSIYADAN OLDINGI DAVRDA OLIB BORILADGAN LOGOPEDIK ISHLAR

Shokirova Shaxnoza Dilmurodovna

Nizomiy nomidagi O'zMPU,
Logopediya kafedrası professori v.b.,
pedagogika fanları doktori (DSc)

Nig'matova Movluda Asatulla qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU,
Logopediya mutaxassisligi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada rinolaliya – nutq paytida burun bo'shlig'i va og'iz bo'shlig'i o'rtasida havo oqimining noto'g'ri taqsimlanishi oqibatida yuzaga keladigan nutq buzilishlari haqida ma'lumot beriladi. Ochiq, yopiq va aralash rinolaliya turlari, ularning sabablari hamda operatsiyadan oldingi davrda bajarilishi lozim bo'lgan tayyorgarlik ishlari yoritilgan. Shuningdek, jarrohlik aralashuvi oldidan logopedik mashg'ulotlar, nafas va artikulyatsiya mashqlarining ahamiyati tushuntiriladi.

Kalit so'zlar: rinolaliya, ochiq rinolaliya, yopiq rinolaliya, aralash rinolaliya, nutq buzilishi, operatsiyadan oldingi davr, logopediya.

Abstract: This article discusses rhinolalia – a speech disorder caused by abnormal distribution of the airflow between the nasal and oral cavities during speech. It describes the open, closed, and mixed forms of rhinolalia, their causes, and the necessary preoperative measures. Special attention is given to speech therapy sessions, breathing exercises, and articulation training before surgical intervention.

Key words: rhinolalia, open rhinolalia, closed rhinolalia, mixed rhinolalia, speech disorder, preoperative period, speech therapy.

Аннотация: В данной статье рассматривается ринолалия – нарушение речи, возникающее из-за неправильного распределения воздушного потока между полостью носа и рта во время речи. Описаны открытая, закрытая и смешанная формы ринолалии, их причины, а также мероприятия, проводимые в предоперационный период. Особое внимание уделено логопедическим занятиям, дыхательным и артикуляционным упражнениям перед хирургическим вмешательством.

Ключевые слова: ринолалия, открытая ринолалия, закрытая ринолалия, смешанная ринолалия, нарушение речи, предоперационный период, логопедия.

KIRISH

Rinolaliya og'ir nutq nuqsonlaridan biri hisoblanib, korreksion logopedik ishlar jarrohlik amaliyotidan oldin ham, keyin ham olib boriladi. Bu davr asosan 2-3 yoshga to'g'ri keladi. Agar faqat rinolaliyani nazarda tutsak (unga hamroh bo'lishi mumkin bo'lgan nutqning umumiy rivojlanmaganligi hisobga olinmasa), logopedik ishning pirovard maqsadi ovozning burun ohangini yo'qotish va to'g'ri tovush talaffuzini shakllantirishdan iborat bo'lib, bu oxir-oqibat bolaning nutq funksiyasini me'yorlashtiradi. Biroq zaruriy shart-sharoitlar yaratilmaguncha, bularning birortasiga erishib bo'lmaydi. Bu shart-sharoitlarga yumshoq tanglayning harakatchanligini oshirish, og'izdan yetarli darajada kuchli va uzoq nafas chiqarishni o'rgatish, tilning old holatiga erishish kiradi. Ushbu shart-sharoitlarni yaratishga jarrohlik amaliyotidan oldingi davrda kirishiladi.

Operatsiyadan oldingi logopedik ish va davolash tadbirlari to'plamining asosiy maqsadi bolaning rivojlani-shida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan, go'yo oldindan belgilab qo'yilgan, yoriq mavjudligi bilan dasturlashtirilgan

og'ishlarning oldini olish, shuningdek, operatsiyani o'tkazish uchun yanada qulay sharoitlarni tayyorlashdan iborat. Bu davrda asosiy e'tibor quyidagilarga qaratilishi lozim: astenik sindrom paydo bo'lishining oldini olish. Tanglayida tug'ma kemtigi bo'lgan bolalar zaif va shamollash kasalliklariga moyil bo'lishi oldindan ma'lum bo'lganligi sababli, eng kichik yoshdan boshlab bolani chiniqtirish va uning jismoniy rivojlanishini rag'batlantirish haqida g'amxo'rlik qilish kerak. Chiniqtirish bola hayotining dastlabki oylaridan boshlab o'tkaziladi. Shu maqsadda havo vannalari, suv muolajalari, bola bilan ochiq havoda sayr qilishning davomiyligini asta-sekin oshirib borish va haroratning keskin o'zgarmasligi sharti bilan bu tadbirlarning davomiyligini oshirib borish tavsiya etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot rinolaliya nutq nuqsoniga ega bolalar bilan operatsiyadan oldingi davrda olib boriladigan logopedik ishlarning samaradorligini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot davomida mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi, logopedik mashg'ulotlar jarayonida bolalarning nutq faoliyati, nafas olish va artikulyatsiya ko'nikmalari kuzatildi, ota-onalar hamda logoped mutaxassislar bilan suhbat va anketalar o'tkazildi. Shuningdek, operatsiyadan oldingi davrda maxsus nafas va artikulyatsiya mashqlari hamda nutqni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar qo'llanilib, olingan natijalar taqqoslandi va tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tilning noto'g'ri holatda fiksatsiyalanishining oldini olish. Shu maqsadda chaqaloqni hayotining birinchi kunlaridanoq chalqancha yotqizishdan saqlash tavsiya etiladi, chunki bu holatning o'zi tilning orqaga cho'kishini keltirib chiqarmasligi kerak. Keyinchalik til uchi va til orqasining oldingi qismi harakatlarini har tomonlama rag'batlantirishga alohida e'tibor beriladi. Masalan, bolaga muntazam ravishda yuqori labdan murabboni yalashni, til uchi bilan "tishlarni tozalashni", og'izdan chiqarilgan tilni og'izning bir burchagidan boshqasiga o'tkazib "soatchalar" o'ynashni taklif qilish mumkin va hokazo.

Tilning oldingi holati bolada operatsiyagacha bo'lgan davrda og'izdan nafas chiqarishni shakllantirish uchun juda muhimdir. Chunki til ildizining og'iz bo'shlig'iga cho'zilishi havoning og'iz orqali chiqishiga to'sqinlik qiladi. Til ildizi pastga tushirilganda og'izdan to'g'ri nafas chiqarish u yoki bu tovushda, keyinchalik esa butun nutqda burun ottenkasini butunlay yo'qotish imkonini beradi. Tilning oldingi holati va uning uchini har tomonlama faollashtirish, shuningdek, rus tilida ko'pchilikni tashkil etuvchi til oldi tovushlarining to'g'ri artikulyatsiyasini shakllantirish uchun ham zarurdir. Nafas faoliyati buzilishining oldini olish. Rinolaliyada havoning burun orqali chiqib ketishi va o'z-o'zidan juda qisqa, tejamsiz nafas chiqarilishi kuzatilganligi sababli, bunday nafas olish usulining uzil-kesil mustahkamlanishiga yo'l qo'ymaslik kerak. Asosiy vazifa – butun bir jumlaning talaffuz qilish imkonini beruvchi yetarlicha uzoq, tejimli va barqaror og'iz orqali nafas chiqarishni shakllantirishdir. Shu maqsadda maxsus nafas gimnastikasi qo'llaniladi. Bu mashqlar nafas olinadigan va chiqariladigan havo hajmining kamayishining oldini olib, bolaning nafas olish apparatini normal nutq yuklamasiga tayyorlaydi. Shu bilan birga bolani og'iz bilan emas, balki burun bilan nafas olishga o'rgatish lozim.

Og'izdan nafas chiqarishning davomiyligini rivojlantirish uchun 1,5–2 yoshdan boshlab bolani "choyni sovutish", "qo'llarni o'z nafasining issiqligi bilan isitish", og'riq joyga puflash va hokazolarga o'rgatish mumkin. Burun orqali nafas olishni shakllantirish uchun esa "gulni hidlash" kabi mashqlar qo'llaniladi. Keyinchalik bolaning og'ziga baravar joylashtirilgan yumaloq qalamlarni stol ustida dumalatish, garmoshka chalish, shamni puflash (masofani asta-sekin oshirib borish), havoda uchib yurgan momiqlarni "puflash", momaqaymoqlarni uchirish va shunga o'xshash mashqlar tavsiya qilinadi. Biroq nafas mashqlari juda charchatadigan bo'lgani uchun ular 1,5–2 daqiqa davomida o'tkaziladi, lekin bir mashg'ulot jarayonida bir necha marta takrorlanadi. Nafas olish mashqlari sof logopedik vazifalarni hal qilishdan tashqari, bola ko'krak qafasining yanada to'laqonli rivojlanishiga, binobarin, uning sog'lig'ini mustahkamlashga ham yordam beradi.

Tanglay-halqum halqasi mushaklarining faollashuvi. Bu operatsiyadan oldingi davrda juda muhim, chunki u operatsiyani o'tkazish uchun sharoitlarni sezilarli darajada yaxshilaydi. Bu yerda yengil yo'talish, esnash, oz-ozdan sut yoki suv ichish kabi mashqlarni tavsiya etish mumkin. Bunda yumshoq tanglay (operatsiyagacha uning bo'laklari) reflektor ravishda yuqoriga ko'tariladi. Qattiq va yumshoq tanglay segmentlarining barmoq massaji ham o'tkaziladi, buni bolaning onasiga tug'ruqxonadayoq o'rgatiladi. Bu mashqlar operatsiyadan ikki-uch hafta o'tgach ham davom ettiriladi, lekin bu yerda yumshoq tanglayni faollashtirishga yanada ko'proq e'tibor beriladi. Ko'p hollarda bu maqsadda fizioterapiya ham qo'llaniladi. Ushbu ishning asosiy maqsadi yumshoq tanglayning halqumning orqa devori bilan yopilishini ta'minlashdan iborat bo'lib, bu burun bo'shlig'ini og'iz bo'shlig'idan izolyatsiya qilishga erishish uchun zarurdir.

Rinolaliya – tovush talaffuzining buzilishi bilan kechadigan va nutq apparatining tuzilishi hamda faoliyatidagi nuqsonlar bilan bog'liq bo'lgan ovozning burun tusi (rhinos – yunoncha “burun”, lalia – “nutq”). Ilgari bu nutq buzilishini ifodalash uchun xalq kelib chiqishiga ega bo'lgan va buzilishning tashqi namoyon bo'lish xususiyatini aks ettiruvchi “xunuklik” atamasi qo'llanilgan.

Yumshoq tanglay harakati:

- **A** – yumshoq tanglay ko'tarilgan va halqumning orqa devoriga zich taqalgan. Nutqning burun tovushlaridan tashqari barcha tovushlarni talaffuz qilishda ovoz tembri me'yorda.
- **B** – yumshoq tanglay ko'tarilgan va halqumning qalinlashgan orqa devoriga bosilgan. Ovoz tembri normal.
- **C** – yumshoq tanglay yetarlicha ko'tarilmagan. Yumshoq tanglay va halqum devorlari o'rtasida aloqa yo'q, chiqarilgan havo burun bo'shlig'iga bemaol kiradi. Ovoz tembri burunsimon.

Tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishni tarbiyalashning zaruriy sharti sifatida artikulyator mushaklar harakatchanligini rivojlantirish talab etiladi. Bu haqda g'amxo'rlik eng kichik yoshdan boshlab namoyon bo'lishi kerak. Dastlab passiv harakatlar deb ataladigan mashqlar amalga oshiriladi. Ona barmoqlari bilan bolaning lablarini naychaga yig'adi, so'ngra ularni tabassum qilib cho'zadi; yuqori labni yuqoriga ko'tarib, yuqori milklarni ochadi; so'ngra pastki labni pastga tushirib, pastki milklarni ochadi. Birmuncha keyinroq xuddi shu harakatlarni bolaning o'zi ham faol bajarishiga asta-sekin o'tiladi. Rinolaliya bilan og'rigan bolalarda operatsiyadan oldingi davrda, aslida, barcha nutq tovushlarining to'g'ri artikulyatsiyasini tarbiyalash mumkin, garchi ovozning burun tusi saqlanib qolsa ham. Lekin bu yerda eng muhimi shuki, bola avval boshdanoq “nutqsiz” bo'lib qolmasdan, balki faqat g'o'ng'ir-g'o'ng'ir tovushlar chiqarishga qodir bo'lgan aniq nutqdan foydalanishga o'rganib boradi.

Operatsiyadan oldin tarbiyalangan artikulyator a'zolarning to'g'ri holati operatsiyadan keyingi davrda ham tez tiklanadi va tezroq mustahkamlanadi, bu esa operatsiyadan keyingi logopedik ishning davomiyligini sezilarli darajada qisqartiradi.

Ovoz kuchi va egiluvchanligini rivojlantirish. Yuqorida ta'kidlanganidek, bolada tanglay yorig'ining mavjudligi uning ovozinig past va bo'g'iq chiqishiga olib keladi. Shuni bilgan holda, hech bo'lmaganda eng oddiy ogohlantirish-tuzatish choralari imkon qadar ertaroq ko'rish zarur. Bola bilan turli hayvonlarning ovoziga taqlid qilib o'ynash mumkin (masalan, ayiqning past ovozi, sigirning ma'rashi yoki mushukning baland miyovlashi). “Qo'g'irchoqni tebratish” va unga xos bo'lgan “A” tovushining balandroq va pastroq yangrashidan ham foydalanish yaxshi. Ovoz kuchini beixtiyor oshirish uchun gapirayotgan boladan ma'lum masofaga uzoqlashish foydali. Biroq bu mashqlarning hammasi juda ehtiyotlik bilan, bolaning zaif ovoz funksiyasini zo'riqtirmasdan o'tkazilishi kerak.

Bolaning nutqiy va psixik rivojlanishdan orqada qolishining oldini olish. Operatsiyadan oldingi logopediyaning bu yo'nalishi muhim, chunki tanglay yorig'ining mavjudligi bolaning nutqiy muloqot imkoniyatlarini keskin cheklaydi va ikkilamchi ravishda nafaqat nutqiy, balki ruhiy rivojlanishining kechikishiga olib kelishi mumkin. Buning oldini olish uchun eng kichik yoshdan boshlab bolaning e'tiborini nutqqa jalb qilish, u bilan ko'proq gaplashish, unga gapirayotgan odamning yuzini ko'rish imkoniyatini berish kerak. Bu esa eshitilgan tovushlarga taqlid qilish ehtiyojini rag'batlantiradi. Keyinchalik atrofdagilar nutqini tushunishni kengaytirish, lug'atni boyitish, so'zlarning bo'g'in tuzilishini aniqlashtirish, bolaning qo'shimchalarni to'g'ri talaffuz qilishiga alohida e'tibor qaratish (agrammatizmlarning oldini olish) ustida ishlash zarur. Ikkilamchi ruhiy qatlamlar paydo bo'lishining oldini olish. Operatsiyadan oldingi logopediyaning bu juda muhim yo'nalishi bolaga va uning yaqin qarindoshlariga psixoterapevtik ta'sir ko'rsatishni amalga oshirishdan iborat. Bunday ta'sir bola hayotining dastlabki kunlaridanoq uning ota-onasiga, eng avvalo onasiga ta'sir qiladi. Nutq apparatining tuzilishi hamda bolaning tashqi ko'rinishi va nutqini normallashtirish bo'yicha keyinchalik ko'rilishi kerak bo'lgan chora-tadbirlar haqida batafsil tushuntirish suhbatlari o'tkaziladi. Lab va tanglay kemtigi bo'lgan bolalarning operatsiyagacha va operatsiyadan keyingi fotosuratlarini ko'rsatish, ularning buzilgan va normal nutqining magnitofon yozuvlarini eshittirish maqsadga muvofiqdir. Bu dastlabki suhbatdan kelib chiqadigan, ishlarning haqiqiy ahvoriga to'la mos keladigan umumiy xulosa quyidagicha bo'lishi kerak: hammasi o'z iziga tushadi, faqat buning uchun ozmi-ko'pmi uzoq vaqt davomida zarur kuch-g'ayrat sarflash kerak bo'ladi. Ota-onalarni boshidanoq kechinmalarga emas, balki katta ichki intizom va faollikka yo'naltirish muhim. Ota-onaning bolaga nisbatan to'g'ri xulq-atvori uning o'zi bilan psixoterapiya o'tkazish zaruratini minimallashtirishi mumkin. Aks holda, psixoterapiya nafaqat ota-onalar bilan, balki bola bilan ham olib boriladi.

Operatsiyadan keyingi davrda logopedik ishning asosan o'sha yo'nalishlari saqlanib qoladi va yangi sharoitlarda ilgari erishilgan natijalar mustahkamlanadi. Operatsiyadan keyingi harakatchanlikni cheklovchi qattiq choklar hosil bo'lishining oldini olish uchun chandiq to'qimalarini ezish maqsadida chok chizig'i bo'ylab yumshoq tanglayga uzluksiz bosim o'tkazish orqali faol barmoq massajini o'tkazish muhim ahamiyatga ega.

Tanglay pardasi bo'ylab yengil silash harakatlari ham bajariladi, innervatsiyani qo'zg'atish uchun unga yengil zarbalar beriladi. Keyinchalik burun va og'iz yopilmaydi, lekin nafas olish ham, nafas chiqarish ham aytib o'tilgan rezonatorlarning faqat bittasi orqali amalga oshiriladi. Ishning bu bosqichida differentsiallangan nafas olish va nafas chiqarishning juda xilma-xil kombinatsiyalari tavsiya etiladi. Masalan: og'iz orqali nafas olish va og'iz orqali nafas chiqarish; burundan nafas olish va burundan nafas chiqarish; og'iz orqali nafas olish, burun orqali nafas chiqarish; burun orqali nafas olish, og'iz orqali nafas chiqarish.

Ishning yaxshi natijalariga erishish va bolaning mashqlarni to'g'ri bajarishga qiziqishini oshirish uchun ko'rish nazorati qo'llaniladi: burun yo'llari ostiga yupqa qog'ozning (papiros tipidagi) tor tasmasi qo'yiladi, u og'iz orqali to'g'ri nafas chiqarilganda mutlaqo harakatsiz qolishi kerak. Bu qog'ozchaning og'ishi chiqarilayotgan havoning bir qismi burun orqali chiqayotganidan dalolat beradi, bunday bo'lmasligi kerak. Ko'rish nazorati bilan bir qatorda asta-sekin eshitish nazorati ham tarbiyalanadi – bola normal eshitiladigan ovoz bilan burun tovushiga ega bo'lgan ovozni farqlashga o'rgatiladi. Dastlabki paytlarda buning uchun logopedning o'zi tomonidan ovoz hosil qilishning u yoki bu usuliga taqlid qilishdan foydalanish mumkin. Bunda bola har gal iboralardan qaysi biri to'g'ri, qaysi biri noto'g'ri aytilganini aniqlaydi. Bunday ko'nikmani tarbiyalash keyinchalik nutq ustidan o'z-o'zini nazorat qilish uchun juda muhimdir, chunki rinolaliyali bola o'z ovozinin burun tovushini eshitmaydi. Operatsiyadan keyingi davrda tovush talaffuzini tuzatishga ham katta e'tibor beriladi. Bu jarayonda tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish bo'yicha ilgari o'rganilgan ko'nikmalar keng qo'llaniladi va mustahkamlanadi. Bunda har bir alohida tovushni korreksiyalash jarayonida artikulyator a'zolar holatining to'g'riligini nazorat qilishdan tashqari, burun bo'shlig'ini olib tashlashga alohida e'tibor qaratiladi. Ishning yakuniy bosqichida to'g'ri nutq ko'nikmalarini to'liq avtomatlashtirishga katta e'tibor beriladi. Bu bosqichda bolaning logopedik kabinetdan tashqaridagi nutqini nazorat qilish nihoyatda muhim rol o'ynaydi, bunda ota-onalar tom ma'noda beqiyos yordam ko'rsatishlari kerak. Bolaning o'z-o'zini nazorat qilishi ham muhim ahamiyatga ega, uning tarbiyasida ota-onalar bolaning vaqti-vaqti bilan paydo bo'ladigan burun tovushiga doimiy e'tibor qaratish orqali yordam berishlari zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, rinolaliyani bartaraf etish bo'yicha logopedik ishlarning samaradorligi ko'p jihatdan operatsiya natijalariga – qattiq va yumshoq tanglayning anatomik tuzilishini tiklashga hamda yumshoq tanglayning harakatchanligini ta'minlashga qanchalik erishilganligiga bog'liq. Bundan tashqari, ijobiy natijaga erishish uchun bolaning psixofizik holati, uning xulq-atvori va xarakterining xususiyatlari, mashg'ulotlarga munosabati, ota-onalarning logopedga yordam berish darajasi juda katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh. Shokirova. Yuqori lab va tanglayning tug'ma kemtiklarida logopedik reabilitatsiya. Darslik. – Toshkent: "Bayoz", 2024. – 300 b.
2. Sh. D. Shokirova. Yuqori lab va tanglayning tug'ma kemtiklarida logoterapiya: tovushlar talaffuzidagi kamchiliklarni bartaraf etish. "Mug'allim ham uzluksiz bilimlendiriw" ilmiy-metodik jurnali. – Toshkent, 2022. – № 3. – B. 183–191.
3. Sh. D. Shokirova. Yuqori lab va tanglayning tug'ma kemtiklarida bolalar bilan abilitatsiya jarayonini tashkil etish. "Pedagogika" ilmiy-nazariy va metodik jurnali. – Toshkent, 2022. – № 5. – B. 226–229.
4. Sh. D. Shokirova. Erta uranoplastikadan so'ng rinolaliyali bolalarda nutqiy buzilishlarning profilaktikasi. Toshkent Davlat Pedagogika universiteti "Ilmiy axborotlari" ilmiy-nazariy jurnali. – Toshkent, 2022. – № 6. – B. 255–262.
5. M. A. Nigmatova. Rinolaliya nutq kamchiligiga ega bolalarni eshitish idrokini rivojlantirish. Qo'qon DPI "Ilmiy xabarlar". – 2025-yil. – № 4 (C seriya). – B. 563–566.
6. M. A. Nigmatova. Rinolaliyali bolalarda eshitish idrokini rivojlantirish bo'yicha korreksion-logopedik ishlarni tashkil qilish. The Theory of Recent Scientific Research in the Field of Pedagogy: International Scientific Online Conference. Part 31, March 21st. Collections of Scientific Works. – New Delhi, 2025. – P. 234–237.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.